

İÇ GÖÇLERİN BÜYÜK ŞEHİRLERİN İŞ-GÜÇ ÇEŞİTLERİNDEKİ ETKİLERİ (ANKARA ÖRNEĞİ)

Prof. Dr. İbrahim YASA (*)

Giriş

İkinci Dünya Savaşından sonra bilinen nedenlerden dolayı Türkiye'deki yıllık % 3 oranındaki yüksek bir nüfus artışı sonucu olarak toplumsal hareketlilik süratli ve devamlı bir gelişmeye yol açmıştır.

1927 yılında Türkiye nüfusu sadece 13,5 milyon iken kırk yıllık bir süre içerisinde bu oranın iki buçuk katına kadar bir artışla, 1965 de, 32 milyona ulaşmıştır. Bu olayın kaynağını, geniş ölçüde, devamlı olarak şehre doğru göçler nedeniyle özellikle köy ve kırsal bölgeler teşkil etmiştir. Bunun bir sonucu olarak şehir nüfusu artmış ve şehirler genişlemiştir.

Memleketimizde 1955 de 50.000 nüfuslu sadece 17 şehir mevcutken 1965 de bu sayı iki kat artmıştır. Bu gelişmeyle birlikte İstanbul, İzmir, Adana, Samsun, Ankara ve Konya gibi şehirlerin de nüfusları üç ve hatta daha fazla artmıştır.

1945 de Ankara nüfusu 226. 712 idi. 1950, 1955, 1960 ve 1965 sayımlarında sıra ile 288. 536, 457. 000, 650. 667 ve 902. 118 gibi her beşer yıllık aralıklarla bir artış göstermiştir. Şehir nüfusu 1955 de 457. 000 iken 1965 de 902. 118 e yükselerek yaklaşık olarak bir milyona ulaşmıştır. Ankara 1936 larda iki idarî bölgeye ayrılmıştı. Yaklaşık olarak yirmi seneden az bir zaman zarfında nüfus basıncı, 1953'de Altındağ; 1957'de Yenimahalle ilçelerinin kurulmasını gerektirmiş, böylece Ankara şehri dört ayrı idarî bölgeye ayrılmıştır. Aynı zamanda

(*) A. Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Sosyoloji Kürsüsü Profesörü

şehrin 187 semt veya muhtarlığından 112 si "Gecekondu" dur. Geriye kalanların çoğu eski tip semt ve çok azı modern tipte mahallelerdir.

Şehir nüfusunun yarıdan fazlası gecekondu semtlerinde yaşar. Eski Ankara evleriyle apartmanların bodrumlarında gayri sıhhi olarak barınan aileler de birarada düşünülecek olursa yaklaşık olarak toplam nüfusun % 65-70 ine ulaşılır. Bu olay bize yalnız Ankara'da değil, gelişmekte olan diğer başka şehir ve kasabalarda da şehirlerin etrafını kuşatan birtakım ikincil toplulukların meydana geldiğini göstermektedir. Çok kısa zamanda adeta mantar gibi meydana gelmiş olmalarından ötürü halk, bu gibi konutlara "Gecekondu" bu yapılar da yaşayan aileye "Gecekondu Ailesi", bu semtlerde yaşayan ailelerin tümüne birden de "Gecekondu Toplulukları" adını vermiştir. Bu makalenin amacı bu toplulukların temelinde yatan sosyoekonomik kökleri ve gelişen büyük şehirlerin genel yapısı içerisindeki yerini göstermek olacaktır. Burada sadece Ankara örneğini ele aldık. Burada sunulan veriler esas olarak Ankara'nın gecekondu toplulukları üzerinde yaptığımız bir araştırmanın özetinden ibarettir. (1) Bu ve diğer gereçlerin sunulmasından önce gecekondu semtleriyle eski Ankara semtlerinin ayırtedici özelliklerine kısaca işaret etmek yerinde olacaktır.

Gecekondu ve Eski Ankara Semtleri:

Gecekondu "gece" ve "yapılmış" sözlerinden ibaret bileşik bir terimdir. Bu, bir gecede çok çabuk olarak yapılan bir barınak anlamına gelir. Şehrin çeşitli bölgelerinde sıkışık ve geniş kümeler halinde inşa edilen bu gibi yapı ve semtler gecekondu bölgelerini doğurmuştur. Bunlar, fizik oldukları kadar toplumsal bakımdan da, şehrin eski ve yeni yerleşme bölgeleri arasında birer geçiş semtleridirler. Bunlar çoğunlukla görünüşleri itibariyle "sık ve kalabalık" Anadolu köylerini andırırlar. Hemen hemen çoğu tek odalı, tek katlı, tuğla veya kerpiçten yapılmış, benzer fizikî koşullarda düzenlenmiş aynı biçimde, küçük bahçeleri, ağaçları, yolları, kümesleri ve odunluklarıyla tek düzen gösteren bir bütün teşkil ederler.

Eski Ankara semtlerindeki evler ise karışık inşaat malzemeleriyle yapılmış olmaları, biçim ve görünüşleriyle yıpranmış ve birbiri içine girmiş, Kuzey Afrika'daki Kasma (casbahs) denilen derine çat-

(1) *Ankarada Gecekondu Aileleri*, Prof. Dr. İbrahim Yasa, Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı Sosyal Hizmetler Gn. Md. Yayınları No.46 ANKARA, 1966

ma topluluklara benzeyen yığınlaşma bölgeleridirler. Bu semtlerdeki evler bir veya birkaç katlı ve odalı, aynı zamanda içlerinde bir veya birden çok ailelerin yaşadığı tipteki konutlardır. Bu konutlar birçok hallerde tek kapılı olup bir kısmının ise kapıları ayrı ayrıdır. Ve her odada ayrı bir aile yaşamaktadır. Eski Ankara evlerinin büyük bir kısmı Kale içersindedir, ve sınırları belediyece belirtilmiştir. Bu konutların bir kısmı Kale'ye yakın, bir kısmı Kale içinde bir kısmı ise Kale'nin daha aşağı kısımlarındadırlar. Oysa bunun tersine olarak gecekonduların bölgeleri, şehrin bütün dolaylarını kuşatmış, vadilere, tepelere serpilmiş, çıkılması zor yamaçlarda yerleşmiş kırsal ve mütevazî köy görünüşündedirler. Genellikle, daha iyi sağlık koşullarında olan nisbeten eski yerleşme bölgeleri yukarıdakilerden ayrıdırlar. Eski Ankara evlerinin bulunduğu bölgelerde bugün çok az yerli halk yaşar. Buralar, gelen köylülerin veya memleketin çeşitli bölgelerinden göç eden halkın yerleştiği yerler olmaları sebebiyle aynı zamanda duraklama ve kısa süreli geçiş yerleri vazifesi görmektedirler. Yeni yapıların müsaade edilmediği bu bölgelerdeki binalar diğer semtlerle gerek fizikî görünüşleri ve gerekse yıpranmış olmaları bakımından tezat teşkil ederler. Buralardaki halk, bu yerleri ya yeni bir ev yaptıklarında, yahut yeni bir ev satın aldıklarında yahut da yaşamak için daha çok arzu edilen yerler buldukları takdirde terkederler. Bununla beraber konut sıkıntısının ciddi bir sorun olarak görüldüğü Ankara şehrindeki bu yapılar hiç bir zaman boş kalmamaktadır. Burada yaşayan aileler genellikle çeşitli sosyo-ekonomik kaynaktan gelen ve durmadan değişen halkın kümeleştiği yerler olarak düşünülebilir.

Buraya kadar kısaca gecekondular ile eski Ankara semtlerinin ayırdedici özelliklerine değinmiş bulunuyoruz. Buna karşılık olarak bu iki topluluğun üzerinde durulması gereken ayrıca birtakım ortaklaşa özellikleri de vardır ki aşağıda bunlardan sadece birkaçına değineceğiz.

Bunlardan biri, bu bölge sakinlerinin hepsinin de temelini "köy" olduğu ve köyden geldikleri ve benzer iş gücü ve mesleklerde bulunmalarındır.

İkincisi ise birinciye bağlı olarak, hayat tarzlarının birçok bakımlardan birbirine benzemesidir. Bu halk aynı geçmiş tecrübeyi yaşamıştır. Bu bakımdan giyinme, yiyecek, temizlik, eğlence ve diğer pek çok hususlardaki alışkanlıklarında bir benzerlik görülür. Belirli ülkü ve amaçlarında tavrı ve düşüncelerinde dikkati çeken daha ziyade birleştirici birtakım özelliklerdir. Temel inançlarında, değerlerinde,

ümitlerinde ve özlemlerinde birleşirler. Bu biteviyelik gösteren özellikleriyle şehrin sosyo-ekonomik tabakalaşmasının taban ve temelini meydana getirirler.

Sorun

Orta sınıfın başarılı mesleklerinden tüccar, esnaf, yüksek maaşlı memurlar, üst sınıfın büyük tüccarları, müteşebbisleri ve yüksek kazançlı meslek sahipleri ile gecekondü aileleri ve eski Ankara semtleri aileleri karşılaştırıldığında bu sonuncuların şehir nüfusunun alt tabakalarını teşkil ettikleri görülür. Bu tabaka, modern, endüstrileşmiş batı memleketlerindeki "Slum" ve endüstri öncesi toplumlarında görülen "Teneke Mahallesi" deyimleriyle tanımlanan alt sosyo-ekonomik tabakalardan ayrı bir toplumsal gerçektir. Bu tabaka, veya yatay bir grup olarak gelişme özelliği gösteren halk yığınları, kendilerine göre karakteristik özellikler gösterirler. Bu tabakanın belirsiz ve daima dalgalanan sosyo-demografik yapısını gözönünde tutan bazı yazarlar buna "sınıfsız toplum" demektedirler. Bazı yazarlar ise endüstrileşen toplumdaki ilerde vukua gelecek olan proleterleşme olayını düşünerek bunlara "alt proleterler" diyorlar.

Eski feodal düzenin tedricî olarak ortadan kalkmasıyla bu sınıfsız toplum sadece Türkiye için değil, dünyanın diğer birçok ülkeleri için de hayatsal bir önem kazanmış bulunmaktadır.

Bu makalenin başlıca amacı, aşağıda görüleceği gibi Ankara şehrindeki gecekondü topluluklarındaki bu sınıfın kısa bir tanımını yapmaktır. Temel konumuza geçmeden önce kullandığımız yöntem ve kaynaklar hakkında kısa bir açıklamayı uygun görmekteyiz.

1. Gecekondü ailelerinin temel özellikleri.
2. İş-Güç çeşitleri ve sosyo-ekonomik farklılaşma.
3. Sonuç.

Yöntem ve Kaynaklar:

Makalenin çözümleme, yorum ve açıklanması üç temel kaynağa dayanmaktadır.

1. Ankara'da Gecekondü Aileleri üzerinde yapılan bir araştırma.
2. Gecekondü topluluklarında yapılan uzun gözlem ve derinliğine görüşmeler.

3. İmar ve İskân Bakanlığının konu ile ilgili bazı belgeleri.

Bunlardan ilki işaret edildiği gibi 1000 adet gecekondlu ailesini kapsıyan, örnekleme dayanan bir araştırmadır. Bu araştırmanın bu kısmını teşkil eden birinci cilt 1966 da yayınlanmıştır. Temel özellikler için daha çok bu dökümandan faydalanılmıştır.

Gözlemler ve genel görüşmeler araştırmanın ikinci kaynağını teşkil eder.

Gecekondlu aileleriyle yapılan ilk ilişkiler, araştırmanın başlamış olduğu 1962 yılından itibaren başlamıştır. Böylece ailelerle konuşarak ve yaşantılarının çeşitli yönlerini gözleyerek araştırmamıza devam ettik. Bu teknikler bize ailelerin yaşantılarının en ince noktalarını anlama olanağını sağladı. Böyle bir yola başvurulmaksızın gecekondlu topluluklarının çok yönlü ve renkli yaşantılarını anlamakta güçlük çekileceği açıktı.

Bunların dışında sözü geçen Bakanlığın sınırlı kaynaklarından ve diğer monografik araştırmalardan da yararlanmaya çalıştık.

I. Gecekondlu Ailelerinin Temel Özellikleri:

Ailelerin Köyden göçerek şehire yerleşmeleri süreci karmaşık bir olaydır. Bu yüzden önce olay hakkında kısa bir açıklamada bulunacağız.

Hernekadar bu ailelerin ayrı ayrı ne zaman gelip yerleştiklerini belirtmek zor ise de başka yollara başvurmak suretiyle bu toplulukların yaşantı koşullarını anlamak mümkün olabilir.

Dikkatli bir gözlemci bu ailelerin yeni giyiniş, tavır, davranış, konuşma ve işgüçlerindeki farklılığı kolaylıkla görebilir. Bu farklılıklar şehir hayatına uyma çabası içindeki bir halk topluluğunun geçirmekte olduğu derin heyecansal bir denemeyi gösterir. Bu halkın çoğu, yetersiz konutlarda yaşamak zorunda kalmışlardır. Çalışanların ücretleri yetersiz ve kullandıkları besin maddeleri sağlıklarını koruyacak miktar ve dereceden çok uzaktır.

Şehre gelir gelmez yeni evli olanlar mümkün olduğu kadar kısa zamanda ailelerini getirirler. Şehirde evli olarak yerleşme birçok bakımlardan şehir yaşantısına uymayı kolaylaştırır. Aile kurulur kurulmaz yerleşme süreci daha da kolaylaşır. Bununla beraber bu aileler, çok geçmeden yeni komşularıyla olan ilişkilerinin köylerdeki kadar

kolay ve içten olmadığını anlarlar. Zamanla köydeki karşılıklı yardımlaşma koşulları, yaşayış tarzları geleneklerinin çeşitliliği yavaş yavaş ortadan kalkar. Büyük bir çoğunluğu köyleriyle ilişkilerini sürdürmelerine rağmen bu ilişiklik zamanla zayıflar. Buna rağmen halk, geleceğe büyük bir ümitle bakar. Şehri köyleriyle karşılaştırdıkları zaman bütün sıkıntılarına rağmen yine de geleceğe umutla bakarak tekrar köyelerine dönmeyi düşünmekten vazgeçerler.

Yılların geçmesiyle bu aileler şehre daha da alışırlar. İlk yıllardaki uyarlanma zorlukları sona erince onlar için yeni bir yaşantı aşaması başlamış olur. Uyarlanma aşamasında bir barınağa sahip olmak ailelerin hayatında önemli bir olaydır. Şehre yerleşen bekâr ise, yeni bir yuva kurma hazırlığına başlar.

Şehir evlenmelerinde başlık almak hernekadar zayıflamış ise de düğünden önce ve düğün sırasında yapılan masraflar başlığın yerini almaktadır. Köyde olduğu gibi şehirde de düğün günü kız evinde çeyiz gösterisi yapılır. Evlenmelerde genellikle hem dînî hemde resmî nikâh yapılır.

Bazı aileler düğünün evde yapılmasının çok ucuza mal olmasına rağmen toplumsal itibarları uğruna salonlarda yapmayı tercih etmektedirler. Düğün törenleri erkekler ve kadınlar arasında ayrı ayrı eğlenme vesilesi olmaktadır. Bununla beraber bu genel eğilime rağmen eğlenceler bazı etnik gruplar arasında kadınlı erkekli olarak karışık yapılır. Evlenmelerin çoğu, ailelerin kendi grupları arasında cereyan etmektedir. Bu uygulamanın sonucu olarak ailelerin ayrılma, terk etme, boşanma gibi anlaşmazlıkları azalmaktadır. Bu çeşit birleşmelerin aynı zamanda aile bağlarının uzun süre devamında ayrı bir rolü olduğunda şüphe yoktur. Bu genel eğilime rağmen bazı gecekondu grupları arasında grup içinde evlenme geleneği zamanla zayıflamış bulunmaktadır. Bu gerçek köydeki aile ve akrabahk bağlarının yer ve sıra ile olan bağlardan daha kolaylıkla koptuğuna bir işaret sayılabilir.

Ankara Gecekondularında bir aile ortalama olarak 5.5 kişilik olup her odada 2.7 insan yaşar. Şehir ailesiyle karşılaştırıldığı zaman bu aile daha genç, oldukça daha dar, genellikle mevcut çocuklarıyla yetinen ve daha fazlasını istemeyen bir gruptur.

Bu ailelerin çocuklarının eğitiminde ve mesleklerinin seçiminde farklı tavırları vardır. Erkek çocuklar hemen hemen daima okula gönderilir. Ve mesleklerinin saptanması için kendilerine yardım edilir.

Aileler arasında kız çocuklarının eğitime önem verenler çok küçük bir azınlığı teşkil ederler.

Ailelerin çocukları için ilk tercih ettikleri meslek memurluktur. Görüşlerine göre memurluk, yüksek itibar, güven, temizlik ve rahatlık ifade eden bir meslektir. Bu tutumun daha başka nedenleri bulunabilir. Fakat bizce temel neden onlarda memuriyetin bir üstünlük duygusu yaratmış olmasıdır.

Gecekondu topluluklarındaki aile reislerinin büyük bir çoğunluğu (% 70) okur yazardır. Fakat bunlar çoğunlukla meslekleriyle ilgili olarak açılan bir kursa devam etmede pek istekli değildirler. Bununla beraber dörtte bir oranındaki aile reislerinin açılacak meslek kurslarına gitmek istediklerini beyan etmeleri şehir yaşayışına daha iyi uyabilme çabası içinde olduklarını göstermektedir.

Gecekondu topluluklarındaki aileler kütle eğlence olanaklarına ve haberleşme araçlarına köylere bakıma daha fazla sahiptirler. Gecekondu ailelerinden beşte üçünün radyosu olduğu halde sadece üçte ikisi bir gazeteye abonedir. Radyo ile gazete oranları arasında böyle bir ayrılık ve tercih yapılmasının temel nedeni, radyonun bir kez satın alındığı için ucuz gelmesi zaman ve mesafeleri aşan özelliğiyle memleketin ve dünyanın birçok yerlerinden çeşitli yayınları zahmetsizce ve aile üyeleriyle topluca dinlendirme olanağını taşımasıdır. Gecekondu aileleri her ne kadar çeşitli radyo yayınlarını dinlemekte iseler de halk türküleri, tercih sırasında başta gelmekte, ajans haberleriyle yorumları ve dinsel ahlâksal konuşmalar, alaturka müzik ve radyofonik oyunlar pek az düşük oranlarla birbirini izlemektedir. Radyo yayınlarını dinlemede halk türküleriyle alaturka müziğe ve radyofonik oyunlara gösterilen ilgi daha çok hoşça vakit geçirmek, siyasal durum ve ajans haberlerini dinleme de memleket ve dünya sorunlarını anlyabilme merakından ileri gelmektedir.

Dinsel-ahlâksal konuşmaları dinlemek ise, anlaşılma, çözümlenmesi güç, insanı umutsuzluğa düşüren durumlar karşısında öğüt ve telkinlerin avutucu ve rahatlatıcı etkisi olabileceği düşünce ve inancından ileri gelmektedir.

Radyo dinleme alışkanlığının kuvvetli olmasının çeşitli faktörleri arasında kültürel düzey, siyasî partilerin konuşmaları ve milletlerarası kritik anlaşmazlıklar sayılabilir.

Diğer eğlence faaliyetleri arasında yer alan talih oyunları (Spor-Toto) gibi birinci tercih sırasını teşkil eder.

Spor faaliyetlerinden futbol maçları, at yarışları pahalı eğlenceler oldukları için pek rağbet görmezler.

Sinemaya gitme alışkanlığı da aileler arasında yavaş yavaş yerleşmektedir. Buralar halkı açık hava sinemalarını tercih etmektedirler. Halkın çok az bir kısmı tiyatro, opera ve konsere gider. Ayrıca aileler, komşu ziyaretlerinden ve birlikte kır gezintilerine gitmekten de çok hoşlanmaktadırlar. Bu sahada kuşaklar arasında ve kadın, erkek arasındaki ayrılığın nedeni, onların farklı çevrelerden gelmeleri ve farklı tecrübelere sahip olmalarındandır.

Gecekondu halkı karşılıklı yardımlaşma çeşitleri, dîni müşahadelere, boş inanlar, pratikler, değerler ve tavırlar bakımından şehir ailesiyle köy ailesi arasında bir yer işgal ederler. Geleneksel yardımlaşmanın şehre yerleştikten sonra zayıfladığı, fakat yardımlaşmanın başka bir çeşidi olan ödünleşmenin aileler arasında hâlâ yaygın olduğu anlaşılmaktadır.

Gecekondu aile reisleri arasında çok az sayıda kooperatif, siyasal parti, hayır ve meslek dernek ve kurumlarında üye olanlar vardır. Bu gerçek, gecekondu ailelerinde geleneksel yardımlaşmanın yani sıra daha ussal bir yardımlaşmanın yer almakta olduğunun göstergesidir. Aynı eğilimin görünüşlerinin manevî hayatın bazı cephelerinde de akisleri görülebilir.

Halkın oldukça büyük bir kısmı nazara, perilere, cinlere ve şeytanlara inanır ve onların zararlarından korkarlar. Yine halkın bir kısmı bir istek veya dileğin gerçekleşmesi ve güç durumlardan kurtulabilmek için hocalara, muskacılara, büyücülere, yatırlara gitmek alışkanlığındadırlar, Hatta büyücülerden yardım umarlar.

Günde beş vakit namazını kılanlara bir göz atacak olursak kadınların erkeklerden, yaşlıların gençlerden dindar ve daha düzenli olduklarını görürüz. Fakat ramazan ayında bu durum tamamen değişir. Hemen hemen bütün yetişkin aile üyeleri oruç tutar beş vakit namazlarını kılar ve dîni görevlerini fasilasız olarak yerine getirirler.

Senenin diğer aylarında Cuma namazı hususunda erkekler iki ayrı gruba ayrılmışlardır. Bir kısmının namaza arasına gitmelerine rağmen diğer bir kısmı hiç gitmez. Bu iki grup, toplam aile reislerinin üçte birini bulmaktadır. Bu olay bize tipik bir şehirli vatandaşın davranışını göstermekte ve şehirleşmenin kuvvetli dîni inançlara, geleneklere ve onun derin köklerine nasıl etki yaptığını gayet açık olarak

göstermektedir. Günümüzde bir müslüman köyünde bu değişikliğin yeri yoktur.

Erkeklerin, hanımların bazı özel davranışlarına doğru olan tavırlarındaki değişikliğinin gayesi ve derecesi belki de şehirleşmenin diğer iyi bir işaretidir. Araştırmamız, şehre yerleştikten sonra bir değişikliğin olup olmadığına değinen birçok sorunlar kapsamaktaydı. Bu sorunlara verilen cevaplara göre erkek, genellikle ailenin reisidir. Ve hanımların bazı tavırlarına karşı bir nevi gerileme olarak nitelendireceğimiz olumsuz tavırlar takınırlar. (% 78 % 62 arasında değişir). Örneğin sokağa çorapsız çıkmak, tırnaklarını boyamak, kısa etek elbise giymek, başı açık gezmek, makyaj yapmak ve kısa saçlı olmayı hoş karşılamazlar. Fakat aynı halk aşağı yukarı eşit oranda (%64 - % 62) kadınların peçe giymesini tasvip etmezler ve yine onların yaklaşık olarak yukarki orana yakın bir kısmı erkek ve kadınların beraber aile ziyaretleri yapmalarını hoş karşılamazlar.

Yukarki açıklamalar özellikle bu tavırlar bakımından aile reislerinin iki grupta toplandığını göstermektedir.

Bir grubun davranışı gayet sert, diğerlerinin ise daha toleranslıdır. Dikkat edildiği zaman birinci grubun hanımlarının giyinme adetleriyle ilgili olan davranışlarının köysel alışkanlıklarla ilgili olmadığı görülür.

İkinci olarak bunlardan birinci grup, menşei şehirli olan kadının alışkanlıkları, sonucusu ise Atatürk Devrimlerinden sonra kabul edilen yeni alışkanlıklardır. Bu olayın belli başlı gerçek nedenini şehirde yerleşme süresi, ve bu grupların Sosyo-ekonomik düzeyleriyle yakından ilgili olan faktörlerde aramak lâzımdır.

Şimdiye kadar bazı genel konuları ele aldık. Örneğin, son zamanlarda Türkiye'de şehirlerin hızla gelişmesinde nüfus basıncının etkileri Gecekonduların ve eski Ankara semtlerinin ayırdedici ve ortak özellikleri, yöntem, malzeme ve bu toplulukların bazı seçilmiş temel gerçekleri gibi. Bu gerçeklerin bazıları sadece gecekonduya aittir. Bununla beraber bunlara öncelikle işaret etmemizin nedeni, bu toplulukların çok genel oluşu ve bu yüzden bunlar üzerinde sağlam genellemeler yapılarak diğerlerini de kapsatmak içindir. Şimdi bu noktaları gözönüne alarak sorunumuzun ikinci kısmını ele alabiliriz.

Bu geniş gecekondu topluluklarının sosyo-ekonomik düzeyleriyle eski Ankara semtleri arasında ne fark vardır ve birbirleriyle ne dereceye kadar ilgilidirler?

Önce bu toplulukların meslek çeşitlerini ele alabiliriz.

2. Meslek Çeşitleri ve Sosyo-Ekonomik Tabakalaşma

Bu toplulukların içersine nüfuz etmek ve onların sorunlarını anlamak köyden şehre nasıl sürüklenip geldiklerini, şehirlerde nasıl iş bulduklarını, bugüne kadar sahip oldukları meslek çeşitlerini, yıllık ve kişi başına düşen gelir ve aile başına gelirlerini bilmedikçe mümkün olmayacaktır.

Bilindiği üzere aile reislerinin çoğunluğu, ilk işlerini, kendi kişisel gayretleriyle elde etmektedirler. Buradan anlaşılacağına göre, aile reisleri köylerinden ayrılmağa karar verdikten sonra birtakım zorluklara katlanmayı göze almış, şehre tamamiyle hazırlıksız gelmemişlerdir. Bu sonunda şehre gelen işçilere klavuzluk eden, halkı işe yönelten yeterli ve halkçı bilinen kurumların tarihleri memleketimizde yenidir. Bu nedenle halk, ilk anlarda bir "bocalama döneminden" geçmektedir. Şehir koşul ve olanakları hakkında hiç veya pek az bilgisi olan bu kimselerin ilk işlerini bulmada "sınama-yanılma" usulüne başvurumaktadırlar. Bu usulle iş bulma şehir yaşayışına uyma sürecinin önemli noktası sayılabilir.

Aile reislerinin sadece % 13 ünün İş ve İşçi Bulma Kurumu yoluyla iş buldukları bir gerçek ise de % 17 si akrabaları, hemşerisi ve tanıdıkları yardımıyla iş bulabilmektedirler. Aile reisleri ekseriya resmî örgütlerle temas konusunda tereddüt ederler. Çünkü şehre ilk geldikleri zaman şaşkınlık ve çekingenlik içindedirler. Bu sonuç şehre daha önceden yerleşen akrabalarla sonradan gelenlerin arasında tamamiyle kesilmemiş fakat zayıflamış bir bağın olduğunun göstergesi sayılabilir. Şehirde ilk olarak tutulan işlerden bir kısmının daha uygunları bulunur bulunmaz terkedildiklerini ve aile reislerinin birtakım işleri denedikten sonra bugünkü işlerinde karar kıldıklarını biliyoruz.

Geçmişteki işlerin çeşitlerini ve ortalama olarak aile reislerinin bir kaç iş değiştirdiklerini öğrenmek istediğimiz zaman sorunlara verilen cevaplardan tatmin edici bir sonuca varmak mümkün olmamıştır. Bunun başlıca nedeni değiştirilen işlerin önem ve nitelik bakımından birbirlerine benzemesi, dolayısıyla aile reislerinin genellikle bu soruyu pek önemsememiş olmaları ihtimalidir. Soruya olumlu cevaplar almabilseydi, ailelerin ekonomik durumlarındaki ilerleme veya gerilemeleri işde düşey hareketliliği saptamak mümkün olabilecekti. Bu mümkün olmamakla beraber aile reislerinin bugün görmekte oldukları işlerin nelerden ibaret olduğu ve aylık gelirleri hakkında bazı rekkamlar elde edebildik.

Aylık Gelir:

Ailelerin gelirleri hakkında doğru rakamların elde edilmesinde bazı güçlüklerle karşılaştık.

Mülakatımızın başlangıcında aile reislerinin gelirleri hakkında sorulan sorulara cevap vermek istemediklerini, bu konunun kurcalanmasından hoşlanmadıklarını, konuşulmasını adeta "tabu" saydıklarını gördük. Fakat soruyu sormakta direndiğimizi gören aile reisleri ister istemez cevap vermek zorunda kalmışlardır. Bu itibarla alınan cevapların doğruluk ve güvenliğinde kuşku uyandıran birkaç noktaya kısaca dokunmak isteriz.

Bunlardan biri, ekonomik durumlarının iyi olmadığını anlatmak için aile reislerinin kazançlarını olduğundan az göstermeleridir. Bununla beraber bu eğilim yalnız gecekondü ailelerine özgü bir davranış değildir. Bu gibi soruları, köy ve şehir ailelerinin çoğunluğu da ilkin benzer tepkilerle karşılamaktadırlar.

İkinci nokta, aile reislerinden bir kısmının sürekli işleri olmaması dolayısıyla, bir yıl içinde kazandıklarını, yaklaşık bir şekilde 12 aya bölerek cevap vermekte zorluk çekmeleridir.

Ailelerin aylık kazanç tutarlarının hesaplanmasında üçüncü bir zorluk, bir kısım ailelerde reislerden başka bazı üyeler de çalıştıkları halde, kazançlarının saklanması, saklanmadığı takdirde küçümsendiği için cevaplandırılmamasıdır. Örneğin, gazete, boza, su, kuru yemiş satan, ayakkabı boyacılığı yapan, pazarlarda hammallık eden çocuk ve delikanlıların çoğunluğu bu ailelerin üyeleridir. Evlerde özel ve resmî iş yerlerinde hizmetçilik ve hademelik, bazı gecekondü semtlerinde terzilik, bohçacılık yapan kadınlar da bu ailelere bağlı kimselelerdir. Bunların aile bütçelerine katkıları hiç de küçümsenemez. Bazı ailelerde, bütçeye ek gibi görünün bu katkıların, reislerinin kazançlarından yüksek olduğu görülen gerçeklerden biridir.

ÇİZELGE. I.

Aile Reislerinin Aylık Kazançları

GELİR GRUPLARI	REİS SAYISI	%
100 - 200	84	8
201 - 300	216	22
301 - 400	229	23
401 - 500	157	16
501 - 600	93	9
600 -	111	11
Belirsiz	26	3
Cevapsız	84	8
TOPLAM	1.000	100

891 aile reisi bu soruyu kendileri için ve % 21 i de eşleri için cevaplandırmışlardır. 26 aile reisi aylık gelirlerini, götürü çalıştıkları, çoğu zaman da boş kaldıkları için bilmediklerini söylemiştir. Bunlar dıştan bakıldığı takdirde, aile reislerinin aylık gelirleri 100-200, 201-300, 301-400, 401-500, 501-600 ve 600 den çok olmak üzere altı grupta toplanmıştır. Bunların yüzde oranları sırayla 8, 22, 23, 16, 9, ve 11 dir. Aylık kazançları 201-300 ve 301-400 arasına düşenlerin aralarındaki ayrıntı pek azdır. Bu iki grubun birleştirilmesi, toplam ailelerin yaklaşık olarak yarısını meydana getirir. Aylık gelirleri 401-500 arasında değişenler genel toplamın % 16 sını, bundan sonraki 501-600 ve 600 liradan daha çok kazananlar % 20 sini bulmaktadır. Bu duruma göre 500 liradan daha çok kazanan ailelerin bütün aile toplamına göre oranı 1/7 dir. Aylık kazanç ortalaması 386 liradır.

Sayısı 21 den ibaret olan eşlerin 10 u ayda 100-200, 2'si 201-300, 3'ü 301-400, 1'i de 500-600 lira kazanç sağlamışlardır. Bunların aylık kazanç ortalaması 235 liradır ki, gecekondu topluluklarında yaşayan kadınlar için bu ortalamanın daha yüksek olması gerekir.

Gecekondu aile reislerinin yıllık gelir ortalaması 4632 lira olup, nüfus başına düşen yıllık ortalama 842 lirayı bulmaktadır. Bu rakka-

ma aile reislerinin gizledikleri kazançlarla ailede çalışan öbür üyelerin kazançları ve konut kiralari da eklenecek olursa ortalamannın bu rakamın çok üstünde olması, en azından 1500 liraya yaklaşması gerekir.

1960 yılında millî gelirden nüfus başına düşen gelir ortalaması da yaklaşık olarak 1500 lira idi. Bu ortalama sırf tarımla uğraşan köy ailelerinin nüfus başına düşen yıllık gelir ortalaması ile karşılaştırılacak olursa gecekondü ailelerinin bu bakımdan da üstün durumda oldukları belirmiş olur.

Devlet İstatistik Enstitüsü, soyut gelir ortalaması yerine toplumsal sınıfların millî gelirden aldığı payları saptayabilmiş olsaydı, gerçeğe uygun daha somut karşılaştırmalar yapmamıza olanak hazırlamış olabilecekti. Fakat böyle bir karşılaştırma olmaksızın da millî gelirden aslan payının küçük bir azınlığın elinde toplanmış olduğunu bilmekteyiz.

Özellikle bu küçük "mutlu azınlık" ile tarımla uğraşan büyük "köylü çoğunluğu" arasındaki servet ayrılığı her yıl çığ gibi büyümektedir. Bu bakımdan gecekondü ailelerinin ayrılmış oldukları yerler de arkalarında bırakmış oldukları büyük köylü yığınlarından daha üstün bir geçim düzeyine ulaşmış oldukları açıktır. Demek ki, iç göç hareketlerinin bir ucunda köyün olanaksızlıkları ve değişmeyen sefaleti, öbür ucunda şehrin kıyı ve bucaklarında tutunabilme ve çeşitli yollarla daha yüksekçe bir kazançla ulaşabilme olanakları vardır.

Araştırmada sözünü etmekte olduğumuz bu soruna ve şehirde edinilen birtakım yeni alışkanlıklara ışık tutabileceğini düşündüğümüz bir iki soruyu daha gecekondü ailelerine sormuş bulunuyoruz. Bu sorulardan biri, aile reislerinin bankalarda küçük hesapları olup olmadığı, diğeri de kazançları arttığı takdirde gerçekleştirmek istedikleri dilekelerindeki öncelik sırasıdır. Birinci soruya bilinen endişelerle aile reislerinin pek azı "evet" şeklinde cevap vermiştir. Bu sebeple biz bu ailelerin banka hesaplarının daha yüksek olduğunu belirtebiliriz.

Mevcut verilere göre sadece 138 ailenin (% 14) bankada hesapları vardır. (916 aile dışında) Bu rakam küçük olmakla beraber, şehirde kazanılan bir alışkanlık olarak, bu miktarın önem ve anlamı üzerinde durmak gerekir. Halbuki köylü, çok az da olsa biraz para biriktirebildiği zaman onu ya çıkınlarında saklar, ya dam ve samanlık altlarına gömer, yahut altına çevirerek karılarının kol ve boyunlarına takarlar. Bankada para biriktirme tamamıyla bir şehir ailesi alışkanlığıdır.

Gecekondu ailelerinin geleneksel köylü aileleri ile şehir aileleri arasında bir geçit köprüsü teşkil ettikleri aşikardır. Dikkat edilirse, iç göç ve şehre yerleşme sonucunda hem ailelerin kazançlarında oldukça bir artış, hem de “tasarruf” şeklinde bir değişme ve gelişme meydana geldiği görülür. Bu gerçeği gözönünde tutarak kazanç ve tasarrufun ailelerin düşüncülerinde yarattığı etkileri öğrenmek istedik. Bu maksatla onlara sorduğumuz soru şu idi:

“Bugünkü kazancımız iki veya üç katına yükselmiş olsaydı bu ek kazançla önem sırasına göre yapmak istediğiniz üç dilek neler olurdu? Öncelik sırasına göre belirtiriz. Bu ilave parayı nasıl harcamak isterdiniz”?

Örneklemede gecekondu ailelerinde ev sahibi olmayanların oranı sadece % 31 dir. Bu suretle ev sahibi olmak isteyenler yukarıdaki rakama göre % 20 lik bir farkla % 51 e yükselmiştir. Henüz bir eve sahip olmakla beraber halkın neden tekrar bir ev sahibi olmak istemelerinin çeşitli nedenleri vardır. Bazıları ailelerinin ilerde genişleyebileceğinden, bazıları çeşitli nedenlerle oturdukları semtlerden hoşnut ve memnun değillerdir. Yeni bir semtte ev satın almayı bir prestij nedeni haline getirmişlerdir. Nedenler ne olursa olsun gerçek şudur ki, şehirde yerleşip maddî olanaklarını arttıran gecekondu aileleri ev deyince, yıkıtılması korkusu DEMOKLES’in kılıcı gibi başlarının üstünde asılıp duran derme çatma barakaları değil, sağlam, sağlık kurallarına uygun, hukukî bakımdan sahip olabilecekleri evleri anlamaktadırlar.

Aylık veya yıllık kazanç, gecekondu aileleri ve toplulukları hakkında genel bir fikir verebilir. Bu sunulan bilgi, gecekondu aileleriyle kırsal ve köy toplulukları ile bir bütün olarak karşılaştırmada iyi bir usuldür. Sosyo-ekonomik farklılaşma ile ilgili bir fikir elde etmek için objektif usullerden birisi, bu toplulukların meslek çeşitlerine bakmaktır. Bunu ilk usulle beraber gözönüne aldığımız zaman sorunumuzu daha iyi anlamış olacağız.

İş-Güç Çeşitleri:

Orduda vazife gören askerî mesleği icap ettiren hizmetleri dahil etmezsek, gecekondu bölgelerinde yaşayan aile reislerinin büyük çoğunluğunun şehre ilk gelişlerindeki meslek ve sanatları bilinmiyordu.

Rakkamlarımıza göre aile reislerinin dörtte biri şehre geldikten sonra işlerinin gerektirdiği lüzumlu bilgi ve becerikliliği öğrenmişlerdir.

Şehirde teknik beceriklilik ve meslek öğrenenlerin yüzdesi % 36 dır. Şehirde özel bir becerikliliği gerektiren geriye kalan (% 64) diğer işler çok çeşitlidir.

Bütün bu meslekler ehliyet ve teknik bilgiye sahip olmayı icap ettirir. Bu aile reisleri özellikle sanat ve ticaret erbabının karakteristik özelliklerine sahiptirler. Ve bu sebepten toplum hayatında çok faydalı bir rol oynarlar. Ehliyet ve teknik beceriklilik isteyenleri hariç tutarsak, gecekondulu halkının mesleklerini sınıflandırmak ciddi bir sorun teşkil etmektedir. Bunun pek çok nedenleri vardır. Bu zorluğun nedenlerinden biri, işgüçlerin çok çeşitli, bazı hallerde aynı işlerin birden çok sınıflara girme niteliğinde olmasıdır. Bu bakımdan gecekondulu ailelerini klâsik veya teknik ölçülere göre sınıflandırmayı doğru bulmadık. Bu ailelerin bir kısmı henüz tam anlamıyla şehir yaşayışına uyumlarını yapamadıkları için iş güçlerini değiştirmekte bu yüzden iş gücünde devamlılık sağlanamamaktadır. Soruşturma kağıtlarında bu soruya verilen cevapları taradığımız zaman gecekondulu ailelerinin ayrı ayrı 170 çeşit işle uğraşmakta olduğu meydana çıkmıştır. İşsiz aile reisleri ile cevapsızlar bir yana bırakıldığı takdirde, bu işgüçleri sekiz ana grupta toplamak mümkündür. Bu gruptan vasıflı işçizanaatçıların 54, düz işçilerin 12, müstahdemlerin 13, küçük esnaf-tüccarların 36, çiftçi, hayvancılarn 4, memurların 48 çeşit ayrı ayrı işte çalıştıkları aralarında işleri belirsiz olanlarla bir din adamının az sayıda gelirleri ile geçinen kimselerin yer aldığı anlaşılmış bulunmaktadır. Bu araştırmada zaten bizi ilgilendiren işgüçlerin ailelerin toplumsal yapı ve düzenlerindeki etkileri olduğu için örneğin, hukukî bir görüş ve anlayışa sapmayarak müstahdem olarak görevli bulunan şöförleri yaptıkları işlerin niteliğine göre, bu gruptan alarak vasıflı işçilerle birleştirdik. Bu sebepten bizim müstahdem grubumuz hukukî kategoriden ayrı olarak içersine birçok meslek sınıfını almaktadır. Bu nedenle sayıları az da olsa sadece gelirleri ile geçinen aileleri de bir grup olarak kabul ettik. Şimdi bu açıklamayı hatırdta tutarak çizelge 2 verilerini gözden geçirmeye çalışalım.

ÇİZELGE: II

Aile Reislerinin İş-Güç Çeşitleri

İş gücü Çeşidi	Aile Sayısı	%
Vasıflı işçi-zanaatçı	264	27.0
Düz işçi	114	11.5
Müstahdem	152	15.0
Küçük esnaf-tüccar	169	17.0
Çiftçi-hayvançı	12	1.0
İrat Sahibi	8	1.0
Memur	146	14.5
İşsiz	35	3.5
Belirsiz	16	1.5
Cevapsız	84	8.0
Toplam	1000	100.0

Çizelgede dikkati çeken ilk nokta vasıflı işçilerle zanaatçıların oran itibarıyla toplam ailelerin dörtte birinden çoğunu meydana getirmiş olmasıdır. Demek oluyor ki gecekondu topluluklarında hakim iş gücü şekli vasıflı işçilerle onlara çok benzeyen zanaatçilerdir. Gerçekten bu grubun tümünü vasıflı, yani bir beceriklilik sahibi olan ve teknik bilgilerle işlerini yürütebilen işçiler meydana getirmektedir. Vasıflı işçilerle zanaatçıların bir kısmı fabrikalarda bir kısmı da özel kimselere veya kendilerine ait olan imalâthanelerde çalışmaktadırlar. Bunların yaşantıları, değer ve alışkanlıkları birbirlerine çok benzediği için çoğu zaman birini ötekenden ayırmak zordur.

Bu benzerlik sadece maddî olanak ve kazançtan ibaret olmayıp, aynı zamanda ruhen de birbirine yaklaştığı için ikisi birden, gecekondu topluluklarının ayrı bir toplumsal tabakasını meydana getirmişlerdir.

Gecekondu topluluklarında ikinci iş gücü grubunu küçük esnaf- larla tüccarlar teşkil eder. Bu gruba birinci grup arasındaki oran ayrılığı % 10 dur.

Küçük esnaflarla tüccarlar da işgüçleri bakımından birbirine benzemekte, çoğu zaman ikisini birbirinden ayırmak zorlaşmaktadır. Bunların hemen hemen hepsi perakende mal ve eşya satan kimselerdir. Aralarında önemli sayılabilecek iş çeviren esnaflarla tüccarlar bulunmakla beraber, bunların sayısı çok az ve işletmeleri küçüktür.

Gerek kendi aralarında, gerekse halkla olan toplumsal ve ekonomik ilişkileri, değer ve alışkanlıkları bakımından birbirlerine benzerlikleri işgüçlerindeki niteliklerin benzerliğinden, çıkarlarında gerekli zaman birleşebilmelerinden ileri gelmektedir. Vasıflı işçi ve zanaatçıların teknik ve pratik bilgi ve becerilerine karşılık küçük esnaflarla tüccarların bilgileri daha çok ticaret ve iş alanları ile ilgili bulunmaktadır. Ve bu grup geçeköndü topluluklarında birinci gruba bakıma daha uyanık ve dinamik bir toplumsal tabakayı meydana getirmektedir.

Vasıflı işçilerle zanaatkârların ve küçük esnafla tüccarların görmekte oldukları işlerin döküm listesi gözden geçirildiği zaman, istisnaları bir yana, bu işlerden sağhyabilecekleri kazançlar arasında büyük bir ayrılığın olamayacağı anlaşılmaktadır.

Bu bakımdan iki grubu birleştirerek bir grub halinde düşünmek mümkündür. Bu gruba irat sahibi olan birkaç aile çiftçi-hayvancı aileler de eklenecek olursa % 46 gibi yüksek bir oran elde edilmiş olur. Bütün bu grupların ortaklaşa özelliği, işgüçlerinin niteliği sonucu birbirlerine yakın ve ekonomik bir düzeye ulaşmalarında görülür. Bu bileşik grupta toplanan ailelerin işleri daha devamlı ve karardır. Bu itibarla, vasıflı işçilerle zanaatçıları ve küçük esnaflarla tüccarları geçeköndü topluluklarının en geniş ve yaygın tabakası olarak kabul edebiliriz. Küçük esnaflarla tüccarlar bu tabakanın biraz üstünde, vasıflı işçilerle zanaatkârlar da hemen altında yer almışlardır.

Fakat ikisi birbirine bitişik, başka deyimle birbirinin devamıdır. Aralarındaki sınıf ayrılığı belirli ve kesin değildir. Bu tabakayı meydana getiren işgüçler arasında gezer satıcılarla, pazarcı ve eski elbiseçilerin şehir yaşayışında önemli yerleri vardır. Bu önemli gözönünde tutarak bu esnaf üzerinde kısaca durmayı uygun buluyoruz.

Eski elbiseçilerle gezer satıcı ve pazarcılar şehrin ekonomik yaşayışında kendilerine özgü rol oynamaktadırlar. Pazarcılar haftanın yedi gününü şehrin yedi ayrı semt ve mahallelerinde geçirmektedirler. Halkın çoğu ihtiyaçlarının önemli bir kısmını pazarcılardan almaktadırlar.

Eski elbiseçilerin şehir yaşayışındaki önemi başka noktadan gelmektedir. Bunlar çoğunlukla şehirde yüksek bir ekonomik düzeye ulaşmış olan belirli yeni burjuva ailelerine bağlı kimselerin daha uzun zaman kullanabilecekleri halde kullanmadıkları giysi ve eşyalarını satın alır ve yenilerini satın alma gücü çok düşük olan fakir kimselere satarlar. Maddî ve manevî bakımlardan bu iki grup arasındaki büyük ayrıntıyı bu alım satım eylemi kadar canlandıran bir olaya şehirde az rastlanır.

Ankara'nın gecekondu topluluklarında yer alan en önemli işgüç gruplarından ikisi hiç şüphesizdir ki, vasıflı işçilerle zanaatçılar ve esnafla ticaret erbabıdır. Bunların önemi maddî olanaklarının ve faaliyet sahalarının çeşitliliğinden gelmektedir. Bu iki grup arasındaki ayrıntı maddî nitelik bakımından olmaktan çok çeşitli etki alanlarından ileri gelmektedir. Oranları oldukça büyük olan bu grup aile reisleri arasında birkaç işi bir arada yürütenler, gecekondu simsarları, küçük ve büyük çapta iş adamları vardır. Genellikle şehre daha önce yerleşmiş bulunan ailelerden teşekkül eden bu tabaka ekonomik ve toplumsal bakımdan gecekondu topluluğunun üst tabakasıdır. Öbür tabakalara bakıma daha çok kararlılığa kavuşmuş, kazancı daha yüksektir. Şehir yaşayışına uyumda daha ileri bir aşamaya erişmiştir. Gecekondu sorunları ile yakından ilgilenen, gerektiği zaman politikacılar tarafından aldatılan ve politikacıları aldatan bir gruptur.

Çizelegede düz işçilerle müstahdemlerin oranları sıra ile % 11.5 ve % 15 dir. İkisi birden toplam ailelerin dörtte birinden çoğunu meydana getirmektedir.

Düz işçilerden hemen hemen hepsi tahsilsiz ve az kazananlar grubunu teşkil eder, Bu gruba işsizleri, işleri belirsiz olanları da eklersek yaklaşık olarak ailelerin üçte birini elde ederiz. Bu grup, gecekondu topluluklarının alt tabakasını teşkil eder.

Resmî dairelerde çalışan müstahdem ve kapıcılar bir grup olarak özenti duygusu içinde yaşarlar. Orta tabakadan ziyade memur ailelerinin belirli davranış, yaşantı, alışkanlıklarını benimsemeye çalışırlar. Grup, işçi gruplarına bakıma toplumsal sorunlar hakkında daha bilinçli olmakla beraber ilişkileri dolayısıyla birçok sorunların farkında değilmiş gibi hareket etme eğilimindedir.

Ufak memurların ve kapıcıların çoğu resmî dairelerde, birkısımlı özel iş yerlerinde apartmanlarda çalışırlar. Bu gruptaki aile reislerinin öğretim durumları daha iyice, aylık ücretleri yüksekce, fakat belirli-

dir. Kazançlarında büyük ayrılmalar yoktur. Bu bakımdan memur bareminin alt basamaklarındaki değişmez gelirli vatandaşlara benzerler.

Dikkati çeken noktalardan biri de gecekondulu topluluklarında oturan ailelerin % 14,5 unu memurların teşkil etmiş olması gerçeğidir. Ankara'nın temel itibariyle bir idare şehri olduğu düşünülecek olursa bu olayı doğal karşılamak gerekir.

Bu memurların büyük çoğunluğu belediye, devlet dairelerinde çalışan baremin alt basamaklarındaki küçük memurlardır. Bu grup her ne kadar aynı semtlerde barınmakta ise de grubu teşkil eden kimselerin eğitim ve kültür düzeyinin yüksek olması onu, yaşantı, görüş, değer ve alışkanlıkları ile öteki gruplardan ayırmaktadır. Bu grubu meydana getiren aile reislerinin işleri teknik bilgiden daha çok genel bilgi, bir dereceye kadar da ihtisas bilgisine dayanır. Aralarında bedenle çalışanlar olmadığı için bunları toplu olarak bir çeşit fikir işçisi sayabiliriz. Beden veya düz işçilerle aralarındaki bu ayrılıktan başka, kazançlarının daha yüksekçe olması bu grubu ekonomik bakımdan daha çok birinci gruba yaklaştırmaktadır.

Başka bir deyimle memurlar gecekondulu topluluklarındaki ailelerin orta tabakasını teşkil etmektedirler.

3. Sonuç

Yukarda, eski Ankara semtlerine benzemeyen gecekondulu topluluklarının özellikleri hakkında kısaca durmaya çalıştık.

Bu yeni toplulukların ortaya çıkışı sadece Türkiye'ye özgü bir olay olmayıp dünyanın bütün endüstrileşen ve yarı-feodal toplumlarında da görülmektedir. Özellikle bu önem kazanan bölgelerde yapılmış modern ampirik araştırmalar çok azdır.

Bugün çeşitli memleketlerin gelişmekte olan şehirlerinde görülen farklı sosyo-ekonomik tabakaların karşılaştırmalı araştırmalarının yapılmasına ihtiyacımız vardır.

Bu çeşit araştırmalara yalnız ilim merakını tatmin için değil, aynı zamanda özellikle beklemekte olan birtakım pratik sorunların çözülmesi için de ihtiyacımız vardır. Temel bilgi ve verilere sahip olmaksızın bu ülkelerin karşılaşmakta olduğu birçok sorunların ne planlanması ne de çözümlenmesi mümkün olabilecektir.